

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Rapportage Verantwoord Beleggen

Eerste halfjaar 2016

Index

- 1 Inleiding Verantwoord Beleggen
- 2 Uitsluitingsbeleid
- 3 Engagement
- 4 Collectief engagement
- 5 Corporate governance en stemmen
- 6 Bijlagen

1 Inleiding Verantwoord beleggen

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna het pensioenfonds) past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van het pensioenfonds vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Het pensioenfonds staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Het pensioenfonds is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt het pensioenfonds waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

Wat doet het pensioenfonds?

Bij het in praktijk brengen van verantwoord beleggen wordt gebruik gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens;

2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past het pensioenfonds haar verantwoord beleggen beleid toe op haar beleggingen. Het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds is van toepassing op beleggingen in zowel mandaten als fondsen beheerd door Achmea IM. Het pensioenfonds maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea Investment Management, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen of pools van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen verantwoord beleggen beleid toe te passen.

Aandelen

In het tweede kwartaal van 2014 heeft het pensioenfonds de keuze gemaakt om binnen de beleggingscategorie aandelen de strategie te wijzigen naar passief beleggen. In de uitvoering hiervan leidt dit tot een omzetting van actieve beleggingsvormen naar passieve beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen kan geen eigen uitsluitings- of engagement-beleid worden toegepast. Dit betekent dat vanaf de transitiedatum niet meer over het uitsluitingsbeleid en engagementbeleid voor aandelen kan worden gerapporteerd.

Vastrentende waarden

Het pensioenfonds heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Achmea IM. Op

deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens. Specifiek voor staatsobligaties van opkomende markten beheert een tweetal externe partijen geld van het pensioenfonds (Pictet en Stone Harbor). Op deze fondsbeleggingen is het verantwoord beleggen beleid niet toepasbaar.

Alternatieve beleggingen

Het pensioenfonds belegt in het Interpolis Pensioenen Private Equity II fonds. Voor dit fonds worden duurzaamheidscriteria gehanteerd zoals de uitgangspunten van het Global Compact en worden beleggingen in ondernemingen die wapens produceren uitgesloten. Daarnaast wordt in de toekomst bij het selecteren van private equity fondsen uitdrukkelijk rekening gehouden met verantwoord beleggen.

Met betrekking tot de beleggingen in grondstoffen; het pensioenfonds wenst uitdrukkelijk niet te investeren in voedsel en vee gerelateerde grondstoffen. De beleggingen vinden indirect plaats via derivaten (futures). Door middel van deze derivaten wordt blootstelling verkregen aan de prijsverandering van grondstoffen. De potentiële invloed van de investeerders op het prijsniveau en de volatiliteit blijft onduidelijk. Om er zeker van te zijn dat het pensioenfonds voedselgerelateerde grondstofprijzen niet beïnvloedt, investeert het pensioenfonds niet in dergelijke grondstoffen.

ESG Integratie

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van het pensioenfonds wordt op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast. Voor alle ondernemingen worden kansen en risico's vanuit een ecologisch, sociaal en goed bestuur (ESG) perspectief betrokken in het beleggingsproces. Hierbij maakt Achmea IM namens het pensioenfonds gebruik van MSCI ESG ratings en research. Op deze manier worden naast financiële- en kredietwaardigheidsanaly-

ses ook duurzaamheidsaspecten in de beoordeling meegenomen. De analyse bestaat eruit dat een passende risicovergoeding op het (ESG)profiel van de onderneming kan worden vastgesteld

Staatsobligaties

Voor het ontwikkelde markten staatsobligatiemandaat worden bestuurlijke, milieu en sociale risico's waar van toepassing en relevant meegewogen in de kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. In de bepaling van het risico of een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente volledig en op tijd terug kunnen betalen zijn ESG risico's dus meegewogen. Bij het identificeren van deze risico's maken de Achmea IM portefeuillemanagers gebruik van ESG landenanalyses van de onafhankelijke dataleverancier MSCI ESG Research.

Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. Het pensioenfonds rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert het pensioenfonds over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's.

Het pensioenfonds rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van het pensioenfonds. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Verantwoord beleggen beleid
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens

Deze rapportage

De gekozen instrumenten, gemaakte keuzes en recente ontwikkelingen worden in het vervolg van dit verslag in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Dit is een geïntegreerde rapportage, de informatie met betrekking tot verantwoord beleggen in dit rapport heeft derhalve betrekking op de beleggingen van het pensioenfonds in haar portefeuilles.

2 Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom een pensioenfonds er voor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds richt zich op één enkel product, namelijk controversiële wapens.

Wat zijn controversiële wapens?

Voor het pensioenfonds zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clusterbommen

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van het pensioenfonds.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Namens het pensioenfonds belegt Achmea IM direct in bedrijfsobligaties. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Daarnaast belegt het pensioenfonds via fondsen in aandelen. Voor zover mogelijk kiest het fonds ervoor deze via de ex-controversiaal weapons variant te laten beheren.

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau Ethix stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (tabel 1). Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunities

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunities heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per

1 januari 2016 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmisbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de onderstaande beursgenoteerde ondernemingen in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmisbruik vallen. Aan deze lijst van ondernemingen zijn geen toevoegingen gedaan ten opzichte van voorgaand jaar. De lijst ziet er als volgt uit:

- Aeroteh SA
- Hanwha Corporation
- Motovilihinskie Zavody
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings
- Orbital ATK
- Textron

Veranderingen in de uitsluitingslijst

Op basis van onderzoeksresultaten van Ethix evenals de indicatieve AFM-lijst is er een aantal wijzigingen doorgevoerd in de uitsluitingslijsten.

Op basis van screening van het universum door Ethix zijn de volgende ondernemingen aangemerkt als producenten van nucleaire wapens:

- Leonardo-Finmeccanica SpA
- Cohort Plc
- Brookfield Business Partners LP
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Op basis van screening van het universum door Ethix kunne de onderstaande ondernemingen van de lijst worden afgevoerd:

- Finmeccanica SpA
- Doosan Corp.

3 Rapportage Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Het streven naar winstmaximalisatie kan op bepaalde momenten op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het VN Global Compact. In een context waar ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden wordt gedrag onverantwoord. Onverantwoord gedrag vormt een risico voor winstmaximalisatie op de lange termijn en het is dus in het belang van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen. Het doel van deze dialoog is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Op deze manier draagt het pensioenfonds bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen.

Het pensioenfonds en de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. De dialoog kan op diverse manieren gevoerd worden:

- proactief; een onderneming wordt aangesproken op de (neven)effecten van haar bedrijfsprocessen;
- reactief; een onderneming wordt aangesproken op ongewenste activiteiten en gedragingen;
- ter bevordering van een algemene standaard op bijvoorbeeld sectorniveau.

De minimale uitgangspunten

De beginselen van het VN Global Compact vormen een minimaal uitgangspunt voor verantwoord ondernemen. Structurele schendingen van het VN Global Compact vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes van het VN Global Compact staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media en schaden het milieu, lokale gemeenschappen en daarmee de reputatie van de ondernemingen. In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden.

Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van de beginse-

len van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het noodzakelijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Dit zijn belangrijke aandachtspunten bij het voeren van een dialoog.

Daarnaast kan ook de dialoog worden aangegaan over onderwerpen die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rapportage daarvan en aan corporate governance gerelateerde onderwerpen. Dit met het doel de kansen en risico's van een onderneming beter in kaart te krijgen en met als doel het duurzame gedrag van ondernemingen te verbeteren en aandeelhouderswaarde op de langere termijn te creëren.

Het engagementproces

Ieder jaar bepaalt Achmea IM in samenspraak met haar klanten welke twee thema's centraal staan in het engagement-traject. Om goed geïnformeerd en gedegen een dialoog te voeren worden namens de beleggingspools op de gekozen onderwerpen themaonderzoeken uitgevoerd. Op basis van onderstaande thema's zijn in het recente verleden dialogen met ondernemingen gestart:

1. Global Compact schendingen arbeidsomstandigheden (o.a. kinderarbeid)
2. Global Compact milieuschendingen
3. Global Compact schendingen corruptie
4. Global Compact schendingen mensenrechten
5. Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector
6. CO2 management in de vastgoedsector (opgestart 2014)

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

7. Kwaliteit van bestuur en toezicht (opgestart 2014)
8. Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen (opgestart 2014)
9. Data Privacy (opgestart 2015)

Engagement namens het pensioenfonds

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het verantwoord beleggen beleid, waaronder het engagementbeleid van het pensioenfonds niet toepasbaar. Daarom zijn er sinds de tweede helft van 2014 geen engagementactiviteiten namens het pensioenfonds uitgevoerd door Achmea IM.

4 Collectief Engagement

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM namens het pensioenfonds betrokken bij andere vormen van engagement. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

Achmea IM participeert namens het pensioenfonds direct in de volgende collectieve initiatieven:

1. Eumedion
2. Carbon Disclosure Project
3. VN Global Compact
4. Clinical trial transparency

In 2016 heeft Achmea IM zich aangesloten bij een tweetal nieuwe initiatieven. Het zijn de volgende:

5. Aiming for A Coalition
6. UN PRI Clearinghouse - CDP

Eind 2015 heeft Achmea Investment Management het initiatief van de Aiming for A coalition om aandeelhoudersresoluties bij een drietal mijnbouwbedrijven in te dienen actief gesteund. Dit heeft geleid tot een zogenaamde co-filing van de resoluties door Achmea IM op het vlak van klimaatverandering bij Anglo American, Glencore en Rio Tinto. De coalitie is vervolgens de dialoog aangegaan met het bestuur van de drie ondernemingen. Gedurende deze gesprekken is de achtergrond en relevantie van de resoluties met het bestuur besproken. In alle drie de gevallen heeft deze dialoog ertoe geleid dat het Bestuur de ideeën rondom de resolutie heeft omarmd en in alle gevallen een positief stemadvies heeft uitgegeven. Een mooi resultaat, zeker gezien de unanieme aanname van de resoluties in Q2 van 2016 met ten minste 96,25% van de uitgebrachte stemmen voor.

Eind Q2 heeft Achmea IM zich aangesloten bij het PRI Clearinghouse initiatief rondom Carbon Disclosure. Hierbij zijn ongeveer 130 ondernemingen wereldwijd geïdentificeerd die tot het brede beleggingsuniversum kunnen worden gerekend. Deze ondernemingen publiceren geen CO₂-footprint (scope 1 of 2) aan het CDP. Dat maakt het voor beleggers moeilijk om de kansen en risico's van klimaatverandering op de onderneming in te schatten. Binnen het engagement-initiatief leggen wij uit aan deze

ondernemingen wat de relevantie van deze gegevens voor beleggers is en waarom wij positief tegenover publicatie staan. Voor een aantal ondernemingen zal Achmea IM de lead-investor zijn waarbij we de ondernemingen zullen spreken.

Eumedion

Binnen het Nederlandse institutionele samenwerkingsverband Eumedion spreken wij met de meeste Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in collectief verband voorafgaand aan het aandeelhoudersseizoen. Ook dit jaar is dit weer nuttig gebleken aangezien een aantal bestuursvoorstellen waarmee wij het niet eens waren na het aangaan van de dialoog met het bestuur van de agenda is geschrapt.

Zo hield Koninklijke Ahold op 14 maart een Bijzondere AVA voor goedkeuring van de aanstaande fusie met de Belgische branchegenoot Delhaize. Eén van de agendapunten omvatte een eenmalige retentiebonus in aandelen voor de leden van de Raad van Bestuur, gerelateerd aan doelstellingen voor een succesvolle implementatie van de fusie. Achmea IM sprak samen met andere Eumedion-leden op het hoofdkantoor van Ahold met het bestuur over de hoogte en noodzaak van deze retentiebonus. De bestuurders van Ahold en Delhaize ontvangen in het huidige beloningsbeleid reeds een korte termijn en lange termijn bonus in aandelen, waardoor de bestuurders al beloofd worden voor een succesvolle fusie van de twee ondernemingen. Na een tweede telefonische overleg met de investeerders in Eumedion verband, heeft Ahold besloten dit voorstel van de agenda in te trekken.

Koninklijke DSM hield op 29 april haar AVA. Tijdens een overleg tussen Achmea IM, andere Eumedion-leden en vertegenwoordigers van DSM, werd de inhoud van agendapunt 12 besproken. Dit voorstel omvatte een statutenwijziging voor de cumulatief preferente aandelen A

van DSM. Met dit voorstel bracht SAM het dividendpercentage op deze aandelen niet in lijn met de nieuwe lage rentetarieven op staatsobligaties die aan het dividendpercentage ten grondslag liggen. Aangezien de reguliere aandeelhouders hierdoor benadeeld zouden worden vond Achmea IM dit geen goede oplossing. Na een uitwisseling van standpunten over de gelijke behandeling van aandeelhouders en het respecteren van gemaakte afspraken, trok DSM het voorstel in van de agenda en werkt momenteel aan een oplossing.

Carbon Disclosure Project

Gegevens over klimaatverandering vormen in toenemende mate een belangrijk element bij besluitvorming over investeringen. Betrouwbare, bruikbare en vergelijkbare klimaatgegevens spelen hierbij een essentiële rol. Daarom hecht Achmea Investment Management belang aan het Carbon Disclosure Project (CDP). Dit project stuurt jaarlijks een vragenlijst uit naar ondernemingen waarin wordt gevraagd naar relevante informatie over de uitstoot van broeikasgassen, de voorbereiding op klimaatverandering, en corporate governance en de strategie om te reageren op klimaatproblematiek. Gecoördineerd vanuit de Principles for Responsible Investment (PRI) ondersteunen investeerders jaarlijks via een collectief engagement de vragenlijst van het CDP. Hierbij wordt de vragenlijst extra onder de aandacht gebracht bij alle aangeschreven ondernemingen en benadrukken de investeerders het belang van betrouwbare gegevens voor het beleggingsproces. Op basis van de beschikbare gegevens stelt het CDP de Carbon Disclosure Leadership Index (CDLI) samen.

In afwachting van de nieuwe CDP onderzoeksgegevens worden voor dit collectief engagement momenteel geen werkzaamheden verricht.

Rapportageverplichting VN Global Compact

Het VN Global Compact biedt ondernemingen een kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ondernemingen kunnen zich vrijwillig bij het VN Global Compact aansluiten. Ze kiezen er dan voor zich openbaar te committeren aan de tien principes van het Compact (zie bijlage 1).

Door deelname committeert de onderneming zich aan het in gang zetten van veranderingen in de bedrijfsvoering. Zo gaan het VN Global Compact en de tien principes onderdeel uitmaken van het beleid, de strategie, de cultuur en de dagelijkse praktijk van de onderneming. Verder laat de onderneming in haar publicaties (jaarverslag, duurzaamheids-verslag of de website) zien welke voortgang zij op het VN Global Compact en de principes boekt. Tevens dient de onderneming het VN Global Compact in publieke uitingen te steunen.

In de praktijk blijkt dat ondernemingen die aan het VN Global Compact deelnemen dit op zeer verschillende wijze doen. De ene onderneming neemt haar deelname zeer serieus en voldoet aan alle afspraken, terwijl de andere onderneming minder aandacht besteedt aan het uitvoeren van de principes. Deze laatste groep kan de geloofwaardigheid van het VN Global Compact ondermijnen.

Door middel van een collectief engagement zetten institutionele beleggers zich in, om ondernemingen aan te sporen zo snel mogelijk te voldoen aan de principes van het VN Global Compact en de bijbehorende rapportageverplichtingen. Door samen te werken met andere institutionele beleggers wordt er extra druk uit geoefend op de ondernemingen om op deze manier bij te dragen aan het succes van het VN Global Compact. Achmea Investment Management heeft zich aangesloten bij de het PRI voor Rio initiatief. In afwachting van de nieuwe onderzoeksgegevens zijn voor dit collectief engagement geen werkzaamheden de afgelopen 6 maanden.

Transparantie inzake Klinische Tests

Binnen het initiatief genaamd clinical trial transparency, roepen wij de (bio)farmaceutische industrie op om volledige openheid te geven van testresultaten van te ontwikkelen medicijnen. Op dit moment heerst de gewoonte om enkel succesvol afgeronde clinical trials te rapporteren terwijl onsuccesvolle resultaten niet openbaar worden gemaakt. Hierbij is het van belang dat niet enkel de resultaten van huidige of toekomstige onsuccesvolle clinical trials worden gepubliceerd, maar is het van belang dat er transparantie komt over alle historische testresultaten.

Het huidige gebrek aan transparantie heeft als negatief sociaal effect dat er proeven worden uitgevoerd, wellicht op mens en dier, die in het verleden al door andere ondernemingen onsuccesvol zijn uitgevoerd. Indien de onsuccesvolle proeven bekend zouden zijn binnen de industrie, zou dit leiden tot een vermindering van onnodige proeven op mens en dier. Daarnaast is het voor een belegger van groot belang om de succesratio van projecten tussen verschillende ondernemingen te kunnen bepalen. Enkel op deze manier kan een belegger een goed geïnformeerde investeringsbeslissing nemen.

Het engagement initiatief loopt via het PRI Clearinghouse. Er is momenteel geen nieuws rondom dit initiatief te melden.

Belangenbehartiging

Om de belangen van de beleggingspools beter te vertegenwoordigen neemt Achmea Investment Management, naast de collectieve engagementactiviteiten, actief deel aan samenwerkingsverbanden van institutionele beleggers op het gebied van Corporate governance, Eu-medion en het International Corporate Governance Network. Daarnaast heeft Achmea Investment Management zich verbonden aan de Principles for Responsible Investment. Binnen dit initiatief committeren institutionele beleggers zich aan het stimuleren van verantwoord beleggen, zowel intern als extern. Ook heeft Achmea Investment Management zich verbonden aan het eerder genoemde Carbon Disclosure Project.

5 Corporate Governance

Corporate governance wordt vaak vertaald met goed ondernemingsbestuur. Het heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende organen van de onderneming zoals de raad van bestuur, de raad van commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. De beleggingspools beleggen onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kunnen de beleggingspools invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. De beleggingspools doen dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen).

Het pensioenfonds als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfonds een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe hij invulling geeft aan het stembeleid.

Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Het pensioenfonds voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

Stemgedrag Pensioenfonds

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het verantwoord beleggen beleid, waaronder het stembeleid van het pensioenfonds niet volledig toepasbaar. Daarom zijn in de eerste helft van 2016 geen stemactiviteiten uitgevoerd waarover kan worden gerapporteerd.

Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Onderstaand de belangrijkste voorstellen op het gebied van milieu, sociale en governance kwesties ingebracht door aandeelhouders in de eerste helft van 2016

Op de aandeelhoudersvergaderingen van o.a. Philip Morris International, Mondelez en Altria Group werd een voorstel ter stemming gebracht op het gebied van mensenrechten. Indien de onderneming een conflict heeft op het gebied van mensenrechten moet het participeren in het nationale contactpunt van de OESO voor mensenrechten overtredingen. De uitspraak van dit contactpunt is adviserend en niet bindend. Uit ervaring is gebleken dat het OESO contactpunt een positieve bijdrage levert aan een opheffing van de schending. In totaal stemde slechts 6% van de aandeelhouders voor het voorstel en behaalde daarmee geen meerderheid van stemmen.

Bij de Amerikaanse onderneming Dr Pepper Snapple Group werd een voorstel op de agenda geplaatst die de onderneming vraagt om een verbeterde strategie op het gebied van recycling van verpakkingen. Door zelf een strategie te ontwikkelen kan de drankenfabrikant een significante bijdrage leveren aan de vermindering van het gebruik van nieuwe verpakkingsmaterialen en vermindering van hoeveelheid afval. Ruim één derde van de aandeelhouders stemde voor, maar daarmee was er geen meerderheid van stemmen voor het voorstel.

DTE Energy Company, een grote energieproducent- en leverancier in de Verenigde Staten, werd door aandeelhouders gevraagd om haar strategie te evalueren voor het vergroten van het aandeel energieproductie met een

lage CO2 uitstoot. Aandeelhouders kunnen willen graag de risico's bij de onderneming kunnen inzien die klimaatverandering met zich meebrengt en dat de onderneming daarop anticipeert in haar toekomstige investeringsbeslissingen. Een kwart van de aandeelhouders heeft voor dit voorstel gestemd, wat onvoldoende was om het voorstel aan te nemen.

Op de aandeelhoudersvergadering van Royal Dutch Shell plc (hierna: Shell) werd de door de Stichting Follow This ingediende aandeelhoudersresolutie slechts door 2,7% van de aandeelhouders gesteund. Concreet vroeg Follow This aan Shell om binnen één jaar na de aandeelhoudersvergadering met een volledig nieuwe strategie te komen. Waarbij Follow This van Shell verlangde dat de onderneming stopt met investeren in het zoeken naar nieuwe olie- of gasreservoirs en het kopen van nieuwe olie- of gasreserves. De opbrengsten uit de huidige voorraden van fossiele brandstoffen dienden volledig te worden geïnvesteerd in het winnen van duurzame energie. Het voorstel was volgens veel aandeelhouders te activistisch van aard, te prescriptief van aard en bevatte te korte deadlines voor Shell voor een dergelijke strategische wijziging. Wél was er onder de aandeelhouders veel steun voor het vergroten van de investeringen in duurzame energie

Corporate Governance ontwikkelingen

Consultatieperiode Nederlandse Corporate Governance code

De Nederlandse Monitoring Commissie Corporate Governance Code (hierna: de commissie) heeft in februari een voorstel tot herziening van de code gepubliceerd. De commissie legt in de wijzigingen de nadruk op lange termijn waarde creatie door de onderneming en een verplichting tot een uitgebreide rapportage over de bijdrage van de interne cultuur aan de ondernemingsstrategie. Een controversieel voorstel is het stimuleren van het houden van aandelen door commissarissen, omdat dit mogelijk de onafhankelijke besluitvorming van en het onafhankelijke toezicht door de commissaris beïnvloedt. Tot 6 april 2016 konden alle betrokken partijen en geïnteresseerden reageren op de voorstellen en de commissie zal naar verwachting in het derde kwartaal de gewij-

zigde Nederlandse Corporate Governance Code publiceren.

Statement ICGN over diversiteit

Eind juni is op de algemene ledenvergadering van het International Corporate Governance Network (ICGN) met grote meerderheid het nieuwe statement over diversiteit in het bestuur aangenomen. In 2013 publiceerde ICGN al een statement ten aanzien van diversiteit in het aantal mannen en vrouwen in het bestuur. In het nieuwe statement wordt diversiteit breder gemaakt door ook aanbevelingen te doen en best practices op stellen over diversiteit in de samenstelling in het bestuur op het gebied van opleiding, leeftijd, nationaliteit, werkervaring, persoonlijke vaardigheden, etc. Achmea Investment Management nam deel aan de activiteiten van de ICGN commissie die het nieuwe diversiteits-statement heeft opgesteld. Het volledige statement wordt naar verwachting in september op de website van ICGN gepubliceerd.

Vertegenwoordiging op aandeelhoudersvergaderingen

Achmea IM heeft in april de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van Wolters Kluwer bijgewoond. Hier hebben wij mede namens de participanten van de beleggingspools het woord gevoerd en werd transparantie over belastingen, het beloningsbeleid van de RvB en RvC en de successieplanning in de RvC aan de orde gesteld.

De eerste vraag betrof een verbeterde transparantie op het gebied van belastingen. Omdat Wolters Kluwer in vele landen actief is, zou zogenaamde 'country-by-country' rapportage waardevolle aanvullende informatie kunnen zijn voor investeerders. Ook is er vanuit de maatschappij en politiek meer belangstelling voor het thema belastingontwijking waardoor een mogelijk reputaties risico kan ontstaan voor ondernemingen. Het bestuur van Wolters Kluwer gaf aan te voldoen aan alle wet- en regelgeving op dit gebied en niet de ambitie heeft eerder dan verplicht landenrapportage openbaar te maken voor het publiek.

Als vervolg op onze vragen tijdens de AVA van 2015 werden er gevraagd naar de status van de herijking van

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

de referentiegroep en de prestatiecriteria voor het beloningsbeleid van Wolters Kluwer. In de referentiegroep zitten enkele matig presterende kleinere beursvennootschappen, die moeilijk vergelijkbaar zijn met Wolters Kluwer. De prestatiecriteria zouden wat ons betreft beter aan kunnen sluiten bij organische groei en de intrinsieke waarde van de onderneming. Als antwoord gaf Wolters Kluwer aan dat er momenteel geen aanleiding is om de prestatiecriteria in beloningsbeleid te herzien. De refe-

rentiegroep zal worden geëvalueerd, maar is niet herzien voor 2016.

Voor een aantal aandeelhoudersvergaderingen werd een spreekvolmacht verleend aan een institutionele investeerder waarmee wordt samengewerkt binnen Eumedion verband. Op deze wijze was Achmea IM vertegenwoordigd op de aandeelhoudersvergaderingen van Koninklijke DSM, Koninklijke Ahold, Royal Dutch Shell, Royal Boskalis Westminster, Unilever, Heineken en RELX.

Bijlage 1

Uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

Bijlage 2

Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Verantwoordelijkheid van institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigen of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigen of beleggers en de vennootschappen waarin zij beleggen om op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

- IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.
- IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.
- IV.4.3 Institutionele beleggers brengen tenminste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

- IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.
- IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.
- IV5.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsten, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.